
De barok ontdekken in Portugal

OVER

Foto: José Manuel

De barok ontdekken in Portugal

We doorkruisen het land van noord naar zuid en brengen ook een bezoek aan de eilandengroepen van Madeira en de Azoren, op zoek naar voorbeelden uit de “Gouden Eeuw” van Portugal.

Omdat de barok in Portugal pas later inzette dan in de rest van Europa, heeft deze kunststijl zich hier anders geuit, maar is daarom niet minder uitbundig. De monumenten uit de 17e en 18e eeuw maken indruk door hun grootsheid en hun omvang, terwijl de interieurs ons verrassen door de rijke versieringen. Een van de belangrijkste kenmerken is het overdadig verguld houtsnijwerk (talha dourada) en de tegelpanelen (azulejos). De barokstijl is echter ook terug te vinden in de beeldhouwkunst, schilderkunst, keramiek, edelsmeedkunst, meubilair en textiel.

We stellen u vier reisroutes voor om de typische kenmerken van deze stijl in elke streek te leren kennen.

In Porto en Noord-Portugal gaan we **“op schattenjacht”** en ontdekken grootse granieten bouwwerken met prachtige bewerkte portalen en weelderige interieurs. We hebben het niet alleen over religieuze architectuur maar ook over de “solares”, de indrukwekkende huizen van de oude adel.

Deze paleisachtige huizen vindt u ook terug in het midden van Portugal, maar tijdens de rondreis die we voorstellen zijn details zeer belangrijk. **“Dagen van pracht en praal”** voert u langs de belangrijkste steden van de regio. Hier kunt u naast beeldhouwwerk, schilderijen, sierraden, meubilair en sacrale kunst ook drinkfonteinen, tuinen en zelfs een fort bewonderen.

In de streek van Lissabon maken we een **“gouden rondreis”**, omdat goud overheerst in de interieurs van vele kerken en paleizen. Maar u zult ook andere toepassingen van de barok zien, zoals de koetsen en galjoten. Of in de stedenbouwkunde - Lissabon werd na de grote aardbeving 1755, heropgebouwd volgens een strategie van de Verlichting.

Om een volledig beeld te krijgen van de Portugese barok, bezoeken we tenslotte het zuiden en de eilanden. Alentejo, Algarve, de Azoren en Madeira bezitten vele **“verborgen schatten”** die de moeite waard zijn om te ontdekken. Soms schuilt achter een sobere gevel een enorme rijkdom aan kunstschaten. Dan weer ontdekt u kerken en heiligdommen op afgelegen plaatsen die u niet mag missen.

Vertrek op avontuur door Portugal en ontdek de barok!

OP SCHATTENJACHT

Tijdens een driedaagse reis door Noord-Portugal zult u kennis maken met kunstschaten in barokstijl.

Dag 1 - Porto

We beginnen onze rondleiding met een bezoek aan de kathedraal Sé, gebouwd in de 12e eeuw. Tijdens de barokperiode werden er verschillende veranderingen aangebracht, zoals het altaarstuk in het sanctuarium. Daarna bezoeken we het grootse bisschoppelijk paleis Paço Episcopal en de kerken Igreja de Santa Clara, Igreja da Ordem Terceira of Santo Ildefonso, rijk aan verguld houtsnijwerk en azulejos uit de 18e eeuw.

Iets verder ziet u de indrukwekkende voorgevel van de Igreja dos Terceiros do Carmo. Laat u vervolgens verrassen door de Igreja dos Clérigos en de Torre dos Clérigos, een meesterwerk van de architect Nicolau Nasoni, die ook de kerk Igreja da Misericórdia heeft ontworpen. Tegen de avond oogt het gouden interieur van de kerk Igreja de São Francisco met zijn barokke en rococo-versieringen nog mooier.

Dag 2 - Braga

De volgende dag vertrekken we naar het paleis Palácio dos Biscainhos met zijn prachtige tuinen. Dit herenhuis herbergt een museum voor decoratieve kunsten uit de 17e en 18e eeuw. Het museum geeft een trouw beeld van hoe de adel in die tijd leefde. Dan brengen we een bezoek aan de oudste Portugese kathedraal Sé. Let hier vooral op het koorgestoelte en de twee monumentale orgels. Niet ver hier vandaan staat het Palácio do Raio met een voorgevel in rocaillestijl.

Vervolgens bezoeken we het heiligdom Bom Jesus do Monte. Dit prachtig bouwwerk met zijn monumentaal trappencomplex staat midden in een groen landschap. Zet uw reis dan voort naar de weelderige kerk Igreja de Santa Maria Madalena da Falperra en vervolgens naar het klooster Mosteiro de Tibães. Dit klooster uit de 11e eeuw heeft in de 17e en 18e eeuw een aantal veranderingen ondergaan, waarbij rijke versieringen werden aangebracht.

Dag 3 - Guimarães

De volgende stopplaats is Guimarães. Wanneer u door de straten van de stad wandelt, komt u voorbij de indrukwekkende kerk Igreja de Nossa Senhora da Consolação e Santos Passos. In de Igreja de São Francisco moet u zeker het altaarstuk in "joanino"-barok gezien hebben.

We vervolgen onze reis naar Vila Real waar we een bezoek brengen aan het Casa de Mateus, een paleis uit de 18e eeuw, omringd door prachtige tuinen.

We volgen dan de weg door de regio van de Alto Douro Vinhateiro tot in Lamego, het eindpunt van dit parcours. Hier kunt u de façades van vele adellijke huizen en de paleizen bewonderen. Gebruik dan de laatste energie die u nog over heeft om de 686 treden van de trap die naar het heiligdom Santuário de Nossa Senhora dos Remédios leidt te beklimmen. U zult boven aan deze prachtige barokke trap beloond worden voor uw inspanning.

DAGEN VAN PRACHT EN PRAAL

Een driedaagse reis door de belangrijkste steden van Midden-Portugal waarbij u de kunststroming uit de 17e en 18e eeuw van dichtbij kunt bewonderen.

Dag 1 - Coimbra - Arouca

Deze rondreis start in Coimbra, in het Museu Nacional de Machado de Castro. Het museum bezit naast vondsten uit de oude Romeinse stad Aeminium ook schatten uit de barokperiode. Enkele voorbeelden hiervan zijn de Pietà, een prachtig exemplaar van Portugese beeldhouwkunst uit de 17e eeuw, en de Custódia do Sacramento, een opmerkelijke monstrans uit de 18e eeuw.

De schitterende Biblioteca Joanina van de Universiteit wordt beschouwd als een van de mooiste bibliotheken van Europa. Deze bibliotheek bezit een indrukwekkende façade en een interieur met triomfbogen en verguld houtsnijwerk. Op de boekenplanken staan meer dan 300.000 werken uit de 16e tot de 18e eeuw, met een onschatbare waarde. Naast de bibliotheek staat de Capela de São Miguel waarvan de wanden volledig zijn afgezet met azulejos. De kapel beschikt ook over een monumentaal barokorgel.

We zetten onze reis verder naar het Museu da Vista Alegre, vlak bij Ílhavo, waar u een vreemd scheepswerkplaats kunt bewonderen. In de kapel Capela de Nossa Senhora da Penha de França bevindt zich de marmeren graftombe van bisschop D. Manuel de Moura. In Aveiro, de laatste etappe van deze dag, bezoeken we het Convento de Jesus.

Het sanctuarium vertoont een opmerkelijke collectie verguld houtsnijwerk dat veel lijkt op goudsmeedkunst.

Als u nog even de tijd heeft, kunt u het klooster van Arouca bezoeken met het 18e-eeuwse orgel en een opmerkelijk koorgestoelte. Dit klooster speelde door de eeuwen heen een belangrijke rol in de streek. In een van de bijgebouwen is het Museu de Arte Sacra (museum voor sacrale kunst) gehuisvest. Het museum bezit een uitgebreide collectie waarvan een verfijnd kalkstenen beeld van de heilige Gertrudis een bijzondere vermelding verdient.

Dag 2 - Viseu

De eerste stopplaats van de tweede dag is Viseu. Ontdek deze stad tijdens een lange wandeling waarbij u zeker vele adellijke, met wapens versierde huizen uit de 17e en 18e eeuw zult tegenkomen. De kathedraal met de altaarstukken in "joanino"-stijl is zeker een bezoek waard. Hetzelfde geldt voor de Igreja do Carmo en de Igreja dos Terceiros de São Francisco, twee mooie barokke kerken.

De reis gaat dan verder naar Guarda. Stop even om u te verfrissen aan de drinkfontein Chafariz de Santo André, een typisch bouwwerk uit de barokperiode. De volgende etappe is Almeida. Dit historische vestigingsstadje werd opgericht in de 17e eeuw en is volledig ommuurd in de vorm van een regelmatige veelhoek. We sluiten deze dag af en dromen nog na over veldslagen ter verdediging van de onafhankelijkheid van Portugal.

Dag 3 - Historische dorpen

Voor de derde dag stellen we u een traject voor dat u langs de historische dorpen Castelo Mendo, Belmonte, Sortelha en Castelo Novo voert. In Castelo Novo is de drinkfontein in "joanino"-stijl aan de gevel van het gemeentehuis de belangrijkste bezienswaardigheid. Rijd dan verder naar Castelo Branco, met het barokke bisschoppelijk paleis met tuinen, de belangrijkste toeristische attractie. De reis eindigt met een wandeling in deze tuin waar de vijvers, fonteinen en bloemperken een harmonieus geheel vormen met de trappen, versierd met standbeelden van de koningen van Portugal.

EEN GOUDEN RONDREIS

De kleur van goud is het thema van een driedaagse reis waarin u kennis zult maken met de pracht en praal in de kunst en architectuur van de regio Lissabon.

Dag 1 - Lissabon

De eerste dag brengen we door in Lissabon. We beginnen in Belém, vanwaar de Portugese ontdekkingsreizigers hun tochten naar verre landen begonnen. Bij hun terugkomst brachten ze vele kostbaarheden mee waarmee grote bouwwerken werden bekostigd zoals het klooster Mosteiro dos Jerónimos. Hier bevindt zich het Museu de Marinha (Maritiem Museum), waar u het Koninklijk galjoen "Bergantim Real" uit de 18e eeuw kunt bewonderen, een écht juweeltje uit de scheepvaartbouwkunde. Geniet ook van andere schatten, bestemd voor het vervoer over land, zoals de koets van D. João V in het Museu Nacional dos Coches (Nationaal Koetsenmuseum). Hij was ook de koning die opdracht heeft gegeven voor de bouw van het aquaduct Aqueduto das Águas Livres, waarvan de 35 enorme bogen over de vallei Vale de Alcântara kenmerkend zijn voor het landschap van Lissabon.

Ga verder naar het museum Museu Nacional de Arte Antiga. Van de vele opmerkelijke stukken die zich hier bevinden, noemen we de Contador Mongol, een overblijfsel van de culturele samenwerking tussen Oost en West, en de glazenkoelers in Chinees porselein die deel uitmaken van een uniek servies in de wereld. Ga daarna naar de basiliek Basílica da Estrela met haar magnifieke koepel die onmiddellijk te herkennen is in het profiel van de stad. Bezoek ook de kerk Igreja de Paulistas die op schitterende wijze bedekt is met verguld houtsnijwerk en pleisterwerk.

De kerk Igreja de São Roque is de volgende stop. Binnen kunt u de kapel van Johannes de Doper, de Capela São João Baptista bewonderen, die geheel in Italië met marmer en halfedelstenen werd vervaardigd. Daarnaast, in het museum Museu de Arte Sacra, bevindt zich de schrijn Relicário de São João de Brito met bas-reliëf van bewerkt zilver. Vanuit de lift Elevador de Santa Justa kunt u het uitzicht over de benedenstad Baixa Pombalina bewonderen, gebouwd na de aardbeving van 1755. Deze wijk is een voorbeeld van stadsplanning met een uniforme en rechtlijnige architectuur. Daarna kunt u in het tegelmuseum Museu Nacional do Azulejo, dat zich naast de Igreja Madre de Deus bevindt, het "Grande Panorama de Lisboa" bekijken. Dit paneel met een lengte van 23 meter geeft een indruk van hoe de stad er vóór die aardbeving uitzag. Maar eerst moet u de Igreja van Menino Deus en de Igreja de Santa Engrácia bezoeken. Deze kerken zijn rijk aan marmer in allerlei kleuren. Aan het einde van de dag rest nog de kerk van het klooster met haar uitmuntende vergulde houtsnijwerk en azulejo-tegels, een oogverblindend spektakel van

---

goud op blauw.

Dag 2 – Queluz - Mafra

De volgende morgen kunt u de tuinen en het paleis Palácio dos Marqueses de Fronteira bezoeken. Deze zijn een bewijs van de pracht en verfijning waarin de adel in de 17e en 18e eeuw leefde. Daarna verlaat u de stad richting het paleis Palácio Nacional de Queluz. Bewonder hier de prachtige interieurs zoals de troonzaal (Sala do Trono), waarvan de muren zijn bedekt met verguld houtsnijwerk en spiegels. Wandel ook door de met fonteinen en vijvers versierde tuinen.

Vervolg uw weg naar Mafra en besteed de rest van de dag aan het imponerend architectonisch geheel, bestaande uit het koninklijk paleis, de basiliek en het klooster. Het is een uitgebreid bezoek en wat u zeker niet mag overslaan zijn de zes orgels, uniek in de wereld, de twee carillons met 112 klokken, en de prachtige bibliotheek.

Dag 3 – Óbidos - Alcobaça - Santarém

De derde dag zetten we onze reis verder naar Óbidos. In de hoofdkerk Igreja Matriz en het Museu Municipal kunt u de schilderijen van Josefa de Óbidos bewonderen. Zij schilderde ook enkele stillelevens die u later in het Casa-Museu Anselmo Braamcamp in Santarém kunt bekijken. We gaan verder naar het klooster Mosteiro de Alcobaça, erkend als werelderfgoed. Het 12e-eeuwse klooster is gebouwd in gotische stijl, maar heeft nadien verschillende aanpassingen ondergaan, zoals de façade zelf die in de 18e eeuw is veranderd. In de sacristie bevindt zich een barokke kunstschat, het sanctuarium en het altaarstuk over het Overgaan van de Heilige Bernardus. In Santarém tenslotte, kunt u genieten van de decoratieve rijkdom van het plafond en de altaren van de kathedraal Sé. Als wijze van eerbetoen kunt u uw wandeling in de kerk Igreja da Graça beëindigen. Hier bevindt zich de tombe van Pedro Álvares Cabral, de ontdekker van Brazilië. Daar is al het goud vandaan gekomen dat de bloei van de Portugese barok mogelijk heeft gemaakt.

VERBORGEN SCHATTEN

Ontdek de verborgen schatten achter sobere façades gedurende een tweedaagse reis door het zuiden van Portugal en maak het compleet met reizen naar Madeira en de Azoren

Dag 1 – Setúbal – Évora – Viana do Alentejo

Uw reis begint in Setúbal met een bezoek aan het barokmuseum Museu do Barroco in het Casa do Corpo Santo. Dit paleis met opmerkelijke tegels, beschilderde plafonds en een kapel bedekt met verguld houtsnijwerk is een voorbeeld van civiele architectuur uit de 17e en 18e eeuw. Vervolg uw weg via de snelweg A6 in de richting van Vila Viçosa. Als u de kans heeft, maak dan even een tussenstop in Portalegre om het interieur van de Igreja de São Lourenço en dat van de Igreja do Senhor do Bonfim te bewonderen. Vila Viçosa wordt overschaduwd door het imposante paleis Palácio dos Duques de Bragança, waarvan het museum een opmerkelijke verzameling uit de barokperiode bevat. Twee stukken verdienen extra aandacht: een blauw met wit porseleinen fles met de wapens van Filipe II van Spanje en een afbeelding van Menino Jesus Bom Pastor, gekerfd uit ivoor.

De volgende etappe is Évora, waar het historisch centrum deel uitmaakt van de werelderfgoedlijst van Unesco. Bezoek de grote gotische kathedraal met toevoegingen uit verschillende perioden en stijlen. Het barokke hoofdaltaar met een buitenkant en binnenkant van marmer bevat opmerkelijke beeldhouwwerken, schilderwerken en verguld houtsnijwerk. Maak daarna kennis met de kerk Igreja de São Francisco, met als hoofdattractie de kapel Capela dos Ossos, een klein bijgebouw dat imponeert wegens de decoratie met menselijke beenderen. Vervolg uw reis naar Viana do Alentejo, naar het heiligdom Santuário de Nossa Senhora de Aires dat opvalt in het landschap – een prachtig voorbeeld van barok op het platteland.

Dag 2 – Beja – Faro

De volgende dag kunt u naar Beja gaan en beginnen met een bezoek aan het Museu Rainha D. Leonor. Bewonder te midden van de vele waardevolle stukken het altaar Altar de Procissão de São João Evangelista van verguld houtsnijwerk, zilver en edelstenen. Mis ook de kerk Igreja de Nossa Senhora dos Prazeres niet. Van buiten kunt u geen idee hebben van de grote rijkdom die binnen schuilgaat, zoals verguld houtsnijwerk, tegels en muurschilderingen.

Vervolg uw reis tot de Algarve. De kleine kerk van Almancil, met een sober uiterlijk, is van binnen volledig bedekt met tegelpanelen in wit en blauw die scherp contrasteren met het vergulde houtsnijwerk. Wandel door de regio en bezoek andere uitingen van de barokstijl in bijvoorbeeld de kerken van Tavira of in de kerk Igreja de Santo António in Lagos.

De Azoren en Madeira

Ook op de eilanden van Madeira en de Azoren zijn er schatten die getuigen van hoe de barok op deze ver van het Europese continent verwijderde plaatsen werd geïnterpreteerd.

De hoofdstad van Madeira, Funchal, hoewel meer bekend om haar natuurlijke schoonheid, beschikt over verscheidene kunstschaten. Een daarvan is de kerk Igreja de São Evangelista, een samensmelting van maniëristische en barokke stijlen waar het indrukwekkende decor binnen een combinatie is van retabels van verguld houtsnijwerk, tegelpanelen en waardevolle schilderijen.

Op de Azoren is Ilha Terceira uw bestemming, om precies te zijn: Angra do Heroísmo. Het historische centrum maakt deel uit van de werelderfgoedlijst van UNESCO en heeft indrukwekkende monumenten die echt het ontdekken waard zijn. Uit de barokperiode is het klooster Convento de São Gonçalo ,een echte "gouden kerk" met schitterend verguld houtsnijwerk. Maar u treft er ook andere monumenten in deze stijl zoals de indrukwekkende kerk Igreja da Misericórdia, waarvan de blauw-witte façade echt opvalt in het stadse netwerk, of de kerk Igreja do Castelo de São João Baptista, op de berg Monte Brasil. De reis eindigt op deze plek, die verbonden is met het gouden tijdperk van de geschiedenis van Angra in de 17e eeuw, toen het een tussenhaven was in het Portugese zeevaardersepos.